

*prof. dr hab. Ewa Polak*¹

Instytut Transportu i Handlu Morskiego, Zakład Gospodarki Globalnej
Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Gdańskiego

Jakość życia w polskich województwach – analiza porównawcza wybranych regionów

WSTĘP

Wzrost dobrobytu traktowano do niedawna jako zmianę ilościową i ograniczano jedynie do miar ekonomicznych. Uczeni i praktycy zajmujący się tą problematyką coraz częściej zauważają, że maksymalizacja dochodu nie powinna być jedynym celem, ale środkiem dla osiągnięcia ważnych celów społecznych. Dlatego, na razie, głównie dla celów statystyki krajowej i międzynarodowej, sporządza się syntetyczne wskaźniki rozwoju społecznego, które charakteryzują różne aspekty jakości życia ludzi. Mierniki jakości życia w ostatnim okresie zaczęto też wykorzystywać do określenia poziomu życia mieszkańców jednostek terytorialnych mniejszych niż państwo. Jest to efektem spostrzeżenia, że warunki życia i możliwości rozwoju społeczności poszczególnych regionów, subregionów, miast i gmin są znacznie zróżnicowane pomimo, iż podlegają tej samej polityce państwa i preferencyjnej polityce UE.

W pracy podjęto próbę doboru parametrów i wskaźników charakteryzujących różne aspekty jakości życia oraz skonstruowania z ich wykorzystaniem syntetycznych mierników jakości życia dotyczących różnych jego aspektów, a także porównania ich z dotychczasowymi wynikami badań w tym zakresie. Celem pracy jest ocena zróżnicowania poziomu życia w polskich regionach – jego rozmiarów, specyfiki, związków przyczynowo-skutkowych z tym związanych za pomocą przedstawionych parametrów i mierników ze szczególnym uwzględnieniem pięciu polskich województw.

---

¹ Adres korespondencyjny: e-mail: polakewa@wp.pl

WYJAŚNIENIA I PROBLEMY TERMINOLOGICZNE

Jakość życia interpretować można jako obiektywnie wyliczony na podstawie danych statystycznych materialny i niematerialny poziom życia wraz z subiektywną oceną satysfakcji życiowej. Jest ona pojęciem szerszym niż poziom zamożności społeczeństwa i państwa oraz dobrobyt ekonomiczny. Obecnie pojęcie to rozpatruje się głównie w kategoriach społecznych. Podkreśla się, iż dobrobyt społeczny wynika nie tylko ze wzrostu PKB, ale przede wszystkim ze zmian jakościowych. Przy jego ocenie ważna jest nie tylko wysokość dochodu, ale sposób jego spożytkowania – czy wydawany jest na zakup czołgów, czy też na oświatę i ochronę zdrowia. Chociaż korelacja pomiędzy poziomem dochodu narodowego a wskaźnikami jakości życia jest w większości pozytywna, to można podać wiele przykładów krajów i innych jednostek terytorialnych o relatywnie wysokim dochodzie i niskich wskaźnikach jakości życia i *vice versa*².

Na jakość życia składa się nie tylko sytuacja ekonomiczna obejmująca zarówno uzyskiwane dochody jak i posiadany majątek, ale również długość życia i stan zdrowia, poczucie bezpieczeństwa fizycznego i stabilność polityczna, poziom wykształcenia, bezpieczeństwo socjalne, siła nabywcza dochodów ludności, struktura wydatków społeczeństwa, stabilność i przewidywalność życia, więzi rodzinne i wspólnotowe, poziom zaufania ludzi do siebie, drożność kanałów informacji i artykulacji problemów społecznych, bezpieczeństwo zatrudnienia i dobra atmosfera w miejscu pracy, funkcjonowanie instytucji państwowych, formy aktywności społecznej, wolności polityczne, poziom rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, możliwości awansu społecznego, dostępność usług społecznych, dostęp do czasu wolnego, poziom stresu towarzyszący życiu człowieka, stan środowiska naturalnego, patologie społeczne, klimat i warunki geograficzno-przyrodnicze. Na subiektywną ocenę własnej sytuacji życiowej, poczucie zadowolenia i satysfakcji istotny wpływ mają niemierzalne uwarunkowania o charakterze kulturowym, religijnym czy psychologicznym.

Autorzy *Diagnozy Społecznej* wyróżnili np. 8 wymiarów, które składają się na ogólną jakość życia: poziom cywilizacyjny, dobrobyt materialny, dobrostan społeczny, fizyczny i psychiczny, liczba patologii, poziom stresu i kapitał społeczny [*Diagnoza Społeczna 2013, 2014*].

Podczas analizy kryteriów oceny jakości życia, należy zastanowić się czy na dobry byt i związaną z tym jakość życia ma w większym stopniu wpływ indywidualna sytuacja społeczno-ekonomiczna jednostki, czy też otoczenie polityczne, społeczne, prawno-instytucjonalne, kulturowe, w jakim żyje; czy lepiej charakte-

² Na przykład Zjednoczone Emiraty Arabskie miały w 2007 r. PKB *per capita* równy 49 700 USD, a Gwinea Równikowa 50 200 USD (więcej niż Norwegia), ale pod względem poziomu życia Gwinea Równikowa znalazła się dopiero na 127. pozycji.

ryzują ją dane liczbowe i wskaźniki dotyczące jej kondycji ekonomicznej czy subiektywna ocena własnej sytuacji.

Badając sytuację społeczno-ekonomiczną w poszczególnych jednostkach terytorialnych lub grupach społecznych, trudno niekiedy jednoznacznie ustalić główne przyczyny stwierdzonej sytuacji (czynniki historyczne, kulturowe, polityczne, środowiskowe, zewnętrzne; oddziaływanie metropolii, rozwinięta sieć transportowa, atrakcyjność turystyczna, peryferyjne położenie, przedsiębiorczość, wielo- lub monofunkcyjny charakter regionu, dostęp do usług publicznych, wysoki poziom edukacji?); oddzielić przyczyny od skutków, stwierdzić, po jakim czasie określona przyczyna może wywołać efekty. Poszczególne wskaźniki ulegają zmianie w czasie, są różne metody ich liczenia. Barięrami w ich interpretacji są też problemy w jednoznacznym określeniu związków przyczynowo-skutkowych. Niekiedy obok wskaźników potwierdzających określoną tendencję, pojawia się jeden, który nie pasuje do pozostałych.

Problemem przy wykorzystywaniu tego typu wskaźników są trudności z ich wyliczeniem, ponieważ kryteria oceny jakości życia mają charakter zarówno mierzalny jak i niemierzalny, ilościowy i jakościowy, obiektywny i subiektywny, względny i bezwzględny, dochodowy i majątkowy, materialny i duchowy, ekonomiczny, społeczny lub polityczny³. Na jakość życia ma wpływ wiele czynników i wyniki przeprowadzonych badań zależą od ich doboru. Zasadnicze znaczenie ma też zastosowana metoda badawcza. Wskaźnik zdrowie, warunki bytowe czy dobrostan społeczny charakteryzować mogą różne parametry. Na przykład, w obliczanym przez OECD wskaźniku *Better Life Index* edukację charakteryzuje odsetek osób posiadających wykształcenie ponadgimnazjalne w ogóle pracujących, a stan środowiska naturalnego – poziom zanieczyszczenia powietrza pyłem PM2.5, szacowany na podstawie zdjęć satelitarnych [OECD, *A close measure...*, (http)]. UNDP z kolei, w Krajowym Raplocie o Rozwoju Społecznym, poziom edukacji określa wykorzystując informacje na temat odsetka 3–4-letnich dzieci uczestniczących w edukacji przedszkolnej oraz średniej wyników egzaminu gimnazjalnego, a stan środowiska naturalnego charakteryzują zmieszane odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych, w przeliczeniu na mieszkańca [UNDP, 2012]. Wątpliwości może też budzić wiarygodność niektórych wskaźników z powodu różnych sposobów liczenia lub braku możliwości dokładnego ich oszacowania, np. wątpliwości niektórych badaczy budzą duże różnice między

---

³ HDI – wskaźnik rozwoju społecznego, HPI – indeks ubóstwa społecznego, SI – wskaźnik cierpienia ludzkiego, BLI – Indeks lepszego życia, SLI – Satisfaction with Life Index, HPI – Happy Planet Index 2,0, Współczynnik Giniego, LPI – Legatum Prosperity Index, GPI – Wskaźnik Rzeczywistego Postępu, Wskaźnik Rzeczywistych Oszczędności, SWB – Subiektywnego Dobrobytu, GNH – Współczynnik Krajowego Szczęścia, MPI – Wielowymiarowy Wskaźnik Ubóstwa, IOI – Wskaźnik Nierówności Szans, na ten temat: [Rysz-Kowalczyk, 2001; Polak, 2014; UNDP, 2012]

województwami w liczbie osób chorujących lub umierających na choroby nowotworowe i tłumaczą to niewłaściwą diagnostyką lub nieprecyzyjną rejestracją liczby chorych. Podobne wątpliwości budzą dane na temat długotrwałej stopy bezrobocia lub liczba rozwodów, z których część może mieć charakter fikcyjny w celu uzyskania publicznego wsparcia.

Zdarza się również, że wyniki badań naukowych nie pokrywają się zupełnie z odczuciami społecznymi. Np. według rankingu „Wprost” zamieszczonego na portalu wp.pl, najprzyjaźniejszą mieszkańcom gminą miejsko-wiejską w 2014 r. była gmina Kąty Wrocławskie. Autorzy rankingu, jako kryteria oceny wzięli pod uwagę strukturę wydatków publicznych gmin oraz dostępność usług społecznych. Jednak w komentarzach pod artykułem mieszkańcy wymienionych gmin dali wyraz swojemu zdziwieniu i odmiennym poglądom na ten temat.

W błąd wprowadzać mogą uogólnienia statystyczne. Wartość przeciętna nie oddaje coraz bardziej zróżnicowanej rzeczywistości. Im mniejsze obiekty poddawane są badaniu, tym zróżnicowanie jest większe. Przykładowo, różnica średniej długości życia między mieszkańcami poszczególnych polskich województw wynosi maksymalnie 3,5 roku, natomiast różnica przeciętnego dalszego trwania życia mieszkańców (mężczyzn) w dwóch warszawskich dzielnicach sięga prawie 13 lat (na Pradze Północ mężczyzna średnio żyje 69,5 lat, w Wilanowie – 82,2 lat) [UM Warszawy, *Raport...*, 2015]. Najczęściej na ocenę regionu wpływa in plus sytuacja w jego stolicy. Na przykład odsetek gospodarstw domowych w województwie mazowieckim o relatywnie najwyższych dochodach, po wyłączeniu Warszawy spada z 28% do 16% (poniżej średniej krajowej), a wskaźnik ubóstwa wzrasta z 12% do 17% [Polak, 2015]. W województwie mazowieckim tylko mieszkańcy Warszawy mają średni dochód wyższy niż jego wartość przeciętna w województwie, co świadczy o dużym zróżnicowaniu dochodowym pomiędzy stolicą a pozostałą częścią województwa mazowieckiego.

Niekiedy obok danych potwierdzających określoną tendencję pojawia się jeden parametr, który nie pasuje do pozostałych i zmienia obraz województwa, np. w Wielkopolsce jest najniższa w kraju stopa bezrobocia i jednocześnie jeden z najwyższych poziomów skrajnej biedy. Województwo zachodniopomorskie z kolei wyróżnia relatywnie największa w Polsce liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz liczba podmiotów gospodarczych krajowych i zagranicznych i jednocześnie województwo to plasuje się na trzecim od końca miejscu ze względu na dużą stopę bezrobocia; łódzkie ma dużą dostępność szpitali i jednocześnie najwyższą umieralność z powodu chorób nowotworowych, ma też najkrótszą w Polsce długość życia i jednocześnie największy odsetek ludzi w wieku 65+ [GUS, *Portrety...*, 2015].

Sposób mierzenia wielkości dobrobytu zależy też od tego, jak się go definiuje – w sposób absolutny lub względny. W pierwszym przypadku kategoria dobrobytu opiera się na pojęciu stanu zaspokojenia potrzeb (zwłaszcza tych wyższych, ekskluzywnych) definiowanych w konkretnych kategoriach ilościowych i warto-

ściowych. Natomiast w ujęciu względnym, bazuje na odniesieniu poziomu zaspokojenia potrzeb gospodarstw domowych do poziomu ich zaspokojenia przez inne społeczeństwa, grupy społeczne, jednostki. Pojawiają się też nowe wymiary dobrobytu i ubóstwa wynikające z rozwoju cywilizacyjnego.

Aby uzyskać odpowiedź na pytanie o poziom dobrobytu społeczno-ekonomicznego w danym kraju należy, oprócz uwzględnienia PKB *per capita* oraz wskaźników rozwoju społecznego wziąć pod uwagę rozkład dochodów i innych parametrów. Ważnych informacji na ten temat dostarczyć może analiza wzajemnych relacji pomiędzy: średnim wynagrodzeniem, wynagrodzeniem środkowym (medianą), wynagrodzeniem najczęściej występującym (dominantą), płacą minimalną i wysokością świadczeń społecznych, w tym zasiłku dla bezrobotnych. Interesujące może też być porównanie dochodów skrajnych grup decyzyjnych. Rozkład dochodów – stopień ich koncentracji lub rozwarstwienia mierzy tzw. współczynnik Giniego i krzywa Lorenza. Istotną informacją na temat zmiany poziomu dobrobytu społecznego w danym kraju lub regionu jest zmiana dochodów i innych aspektów sytuacji społeczno-politycznej najbiedniejszych 20 lub 10% społeczeństwa. Analizowane parametry można porównywać w czasie i przestrzeni, dokonywać ich agregacji, syntezy.

Mierniki jakości życia w ostatnim okresie zaczęto też wykorzystywać do określenia poziomu życia mieszkańców jednostek terytorialnych mniejszych niż państwo. Jest to efektem spostrzeżenia, że warunki życia i możliwości rozwoju społeczności poszczególnych regionów, subregionów, miast i gmin są znacznie zróżnicowane pomimo, iż znajdują się w tym samym państwie. Na przykład UNDP wprowadził nowy wskaźnik Local Human Development Index (LHDI) na bazie liczonego przez tę organizację od 1990 r. HDI. Bada za jego pomocą poziom rozwoju społecznego na poziomie powiatów i województw i ich odpowiedników w innych krajach. Coraz więcej publikacji na ten temat wydaje Główny Urząd Statystyczny (GUS) i Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz wyższe uczelnie [np. GUS, *Rocznik Statystyczny...*, 2014; Portal Samorządowy ([http](http://)); GUS, *Portrety...*, 2015 i in. (patrz bibliografia)]. W 2013 r. w „Dzienniku Gazecie Prawnej” ukazała się interesująca mapa jakości życia Polaków [*Mapa jakości...*, ([http](http://))].

METODYKA BADAŃ

Za podstawowe kryterium charakteryzujące poziom życia określonej społeczności zwykło się uważać uzyskiwane przez nią dochody. Jednak kryterium to jest dalece niewystarczające. Jakość życia charakteryzują setki parametrów. Przystępując do badań wybrano około 70 spośród nich na podstawie obiektywnej i subiektywnej oceny ich ważności. Uwzględniono zwłaszcza te, które różnicują sytuację w badanych jednostkach terytorialnych i jednocześnie jednoznacz-

nie je charakteryzują oraz te, które zaprzeczają obiegowym opiniom na temat badanych społeczności. Na przykład uznano, że nie ma uzasadnienia dla uwzględnienia w badaniach informacji na temat liczby telefonów komórkowych, ponieważ posiadanie takiego telefonu współcześnie nie jest oznaką statusu społecznego; niewiele do badań wniosłyby też dane dotyczące liczby absolwentów szkoły podstawowej, ponieważ nie jest to parametr różnicujący sytuację województw; niejednoznaczny interpretacyjnie (choć wykorzystany w niniejszej pracy) jest też wskaźnik określający liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w stosunku do określonej populacji. W błąd wprowadzić też może informacja o wielkości zadłużenia mieszkańców poszczególnych województw. Okazuje się, że najbardziej zadłużeni są mieszkańcy bogatszych województw.

Wybrane parametry uporządkowano i podzielono na 10 kategorii. Przeanalizowano wszystkie województwa wykorzystując kolejno wszystkie 70 parametrów, a następnie sporządzono ranking województw według każdego z kryteriów przypisując za każdym razem województwom wartość liczbową od 1 do 16; przyjęto zasadę, że im niższa liczba, a potem suma liczb, tym lepsza sytuacja mieszkańców województwa relatywnie, w stosunku do innych województw. Na przykład cyfra 1 przypisana województwu informuje o tym, że województwo jest najlepsze według określonego kryterium, liczba 16 świadczy o najgorszej sytuacji w Polsce pod jakimś względem. Przy przypisywaniu wartości liczbowych poszczególnym parametrom w województwach nie uwzględniono wagi zastosowanych wskaźników. Waga taka może wynikać z siły oddziaływania i przewagi określonego kryterium w badanym województwie oraz z jego znaczenia dla mieszkańców. Jednak wykorzystane w badaniach parametry mogą mieć różne znaczenie (wagę) dla poszczególnych mieszkańców i trudno je jednoznacznie, zwłaszcza w sposób wymierny, określić – dla jednej osoby ważniejsze jest większe mieszkanie, dla innej długość autostrad, dostępność przedszkola czy szpitala lub wsparcie ze środków pomocy społecznej. Następnie wybrano pięć województw o zróżnicowanej sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz odmiennych mocnych i słabych stronach i dokonano ich porównania szukając związków przyczynowo-skutkowych stwierdzonej w województwach sytuacji. Przyczyną szczegółowej prezentacji tylko 5 województw na tle pozostałych są ograniczenia i wymagania formalne odnośnie do sposobu przygotowania i rozmiarów niniejszego artykułu. Spośród 16 polskich województw szczegółowej analizie poddano: lubelskie, łódzkie, podkarpackie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. Na koniec dokonano syntezy wyników, ustalono wartość wskaźnika jakości życia (sumując wartości poszczególnych parametrów i wskaźników) i porównano go z wynikami innych badań dotyczących jakości życia.

Uznano, że poziom życia mieszkańców województw można scharakteryzować wykorzystując następujące kryteria:

1. Poziom rozwoju gospodarczego (PRG).
2. Mocne i słabe strony polityki społeczno-gospodarczej (PSG).

3. Napływ kapitału produkcyjnego (NK).
4. Sytuacja dochodowa mieszkańców (SD).
5. Poziom edukacji i umiejętności zawodowych (E).
6. Sytuacja na rynku pracy (RP).
7. Warunki bytowe (WB).
8. Sytuacja społeczno-kulturowa (SSK).
9. Stan środowiska naturalnego (ŚN).
10. Kondycja zdrowotna mieszkańców (Z).

Dla oceny wymienionych aspektów/wymiarów życia wykorzystano następujące parametry i wskaźniki:

1. Poziom rozwój gospodarczego:

- struktura zatrudnienia (rolnictwo/przemysł/usługi) (%);
- udział poszczególnych sektorów gospodarki w wartości dodanej (%);
- PKB *per capita* (zł);
- udział województwa w wytworzonym PKB (%);
- wskaźnik urbanizacji (%);
- liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców;
- dochody własne województw (mln zł);
- długość autostrad i dróg ekspresowych (km).

2. Mocne i słabe strony polityki społeczno-gospodarczej:

- nakłady inwestycyjne, w tym na przemysł (mln zł);
- nakłady na B + R (mln zł);
- udział nakładów na polityki publiczne (%);
- wartość świadczeń pomocy społecznej (mln zł);
- liczba linii regularnej komunikacji autobusowej, w tym podmiejskiej i miejskiej;
- długość linii kolejowej na 100 km² powierzchni (km).

3. Napływ z zewnątrz kapitału produkcyjnego:

- wydatki finansowane środkami UE w latach 2004–2011 oraz w latach 2007–2013 – globalnie (mln zł) oraz *per capita* (zł);
- wartość Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych (BIZ) (mln zł);
- liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców.

4. Sytuacja dochodowa mieszkańców:

- wynagrodzenia w gospodarce narodowej (zł);
- dochody rozporządzalne na osobę (zł);
- odsetek ludności żyjącej w skrajnej biedzie (%);
- liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców;
- wartość świadczeń pomocy społecznej (mln zł);
- wskaźnik zróżnicowania kwintylowego;
- globalna kwota zaległości w opłatach za mieszkania spółdzielcze i komunalne (mln zł) oraz wartość ww. zaległości w przeliczeniu na mieszkańca (zł);

- udział wydatków na żywność gospodarstw domowych w wydatkach ogółem (%);
- wydatki na kulturę i rekreację na osobę (zł);
- stopa bezrobocia (%).

5. Poziom edukacji i umiejętności zawodowych:

- odsetek pięcioletników objętych edukacją przedszkolną (%);
- odsetek studentów w województwie w stosunku do liczby studentów w Polsce ogółem (%);
- znajomość języków obcych (średnia ważona waga – liczba osób, które rozwiązały test językowy);
- odsetek osób 16+ korzystających z Internetu (%).

6. Sytuacja na rynku pracy:

- stopa bezrobocia (%);
- odsetek długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem (%);
- liczba bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy;
- liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców;
- liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców;
- liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców.

7. Warunki bytowe:

- powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę (m²);
- odsetek mieszkań wyposażonych w gaz z sieci (%);
- liczba przedszkoli;
- odsetek gospodarstw domowych posiadających samochód (%);
- odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer, w tym z dostępem do Internetu szerokopasmowego (%);
- liczba widzów w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 mieszkańców.

8. Sytuacja społeczno-kulturowa:

- saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały (liczba osób);
- liczba rozwodów na 10 tys. mieszkańców;
- odsetek osób odczuwających poczucie więzi z miejscowością zamieszkania oraz poczucie więzi z sąsiadami (%);
- odsetek osób odczuwających poczucie zagrożenia w miejscu zamieszkania (%);
- odsetek osób odczuwających poczucie wyizolowania społecznego (%);
- wskaźnik zadowolenia z życia (%);
- wartość standaryzowanego wskaźnika religijności.

9. Stan środowiska naturalnego:

- emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych (tys. t);
- lesistość (%);
- odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, w tym na wsi (%).

10. Kondycja zdrowotna mieszkańców:

- trwanie życia kobiet i mężczyzn (lata);
- zgony niemowląt na 100 tys. urodzeń (liczba);
- zachorowalność na nowotwory kobiet i mężczyzn na 100 tys. mieszkańców (liczba osób);
- umieralność na nowotwory kobiet i mężczyzn na 100 tys. mieszkańców (liczba osób);
- wskaźnik zdrowia.

Aby ocenić sytuację województw według wymienionych kryteriów, zsumowano liczby przypisane poszczególnym parametrom charakteryzującym różne aspekty jakości życia w każdym z 16 województw, a następnie obliczono miernik jakości życia, sumując miejsca w rankingu każdego z województw według wszystkich przyjętych kryteriów oceny. Następnie szczegółowo porównano poziom życia w pięciu wymienionych wcześniej województwach.

W przedstawionych tabelach wykorzystano przede wszystkim dane z lat 2012–2015 pochodzące z GUS oraz informacje zawarte w publikacjach OECD, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, OECD, Eurostatu i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Na ich podstawie dokonano też własnych wyliczeń. Ograniczone rozmiary artykułu nie pozwoliły na prezentację metod badawczych zastosowanych przez wymienione wyżej instytucje. Można się z nimi zapoznać korzystając ze źródeł, których tytuły zostały zamieszczone w bibliografii na końcu artykułu.

POZIOM ROZWOJU GOSPODARCZEGO (PRG)

– WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Po zsumowaniu punktów w rankingu, można stwierdzić, że pod względem przyjętych, wybranych kryteriów **poziomu rozwoju gospodarczego**, najkorzystniejsza sytuacja występuje w województwie wielkopolskim i zachodniopomorskim – po 48 punktów, następnie kolejno: łódzkie – 58 punktów, lubelskie – 87 punktów i podkarpackie – 100 punktów – dwa ostatnie województwa wyraźnie odstają od pozostałych. Zwraca uwagę wysoka pozycja województwa łódzkiego i Wielkopolski pod względem długości autostrad i dróg ekspresowych (odpowiednio 327 i 293 km) oraz zachodniopomorskiego w zakresie liczby podmiotów gospodarczych (1260 na 10 tys. mieszkańców). Województwo lubelskie było w 2014 r. jedynym spośród analizowanych, na terenie którego nie było autostrady. Województwo lubelskie i podkarpackie charakteryzuje niski PKB *per capita* (odpowiednio 30 477 zł i 30 706 zł), a Wielkopolskę – wysoki udział w wytworzonym PKB (9,7%). W lubelskim i podkarpackim występuje najniższa liczba podmiotów gospodarczych (odpowiednio 766 i 728 na 10 tys. mieszkańców) oraz najniższy odsetek osób zatrudnionych w sferze usług. Biorąc

pod uwagę główne wskaźniki makroekonomiczne, zdziwienie może budzić niski udział sektora usług w wytworzonym PKB w Wielkopolsce oraz niski udział województwa zachodniopomorskiego w wytworzonym w Polsce PKB i jednocześnie niski poziom dochodów własnych w tym województwie (236 mln zł). Wszystkie analizowane województwa, z wyjątkiem Podkarpacia, charakteryzują się wysokim wskaźnikiem urbanizacji [GUS, *Stopa bezrobocia...*, 2015; MRR, *Raport Polska 2011...*, 2012; Sedlak&Sedlak, 2014; GUS, *Rocznik Statystyczny...*, 2014].

POLITYKA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA (PSG)

– WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Analizując zaprezentowane dane liczbowe można stwierdzić, że spośród przedstawionych województw, najbardziej **prorozwojową i prospołeczną politykę** prowadzą kolejno województwa: wielkopolskie – 40 pkt, lubelskie – 67 pkt, łódzkie – 68 pkt, zachodniopomorskie – 69 pkt i podkarpackie – aż 82 pkt. Należy przy tym podkreślić, że różnice pomiędzy trzema środkowymi województwami są minimalne. Wielkopolskę charakteryzują relatywnie wysokie nakłady inwestycyjne (18 874 mln zł, w tym na przemysł 6690 mln zł), wysokie wydatki na R&D (997 mln zł) oraz pomoc społeczną dla mieszkańców (299 mln zł), a lubelskie – wysoki udział nakładów na polityki publiczne w wydatkach ogółem (31,9%), ale jednocześnie niska wartość świadczeń polityki społecznej. Z kolei województwa: podkarpackie i łódzkie wyróżnia jeden z najniższych w kraju odsetków wydatków na polityki publiczne. Województwo wielkopolskie i lubelskie mają dobrze rozbudowane linie autobusowe (ich liczba wynosi odpowiednio: 1311 i 1359), jednak lubelskie jest na przedostatnim miejscu w Polsce pod względem gęstości linii kolejowych (4,1 km/100 km²). W przypadku Wielkopolski obserwuje się największą równowagę pomiędzy realizacją polityki prorozwojowej i prospołecznej [GUS, *Portrety...*, 2015; GUS, *Rocznik Statystyczny...*, 2014; MRR, *Raport Polska 2011...*, 2012].

NAPŁYW KAPITAŁU (NK) – WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Pod względem **umiejętności pozyskiwania zagranicznego kapitału i atrakcyjności** dla niego analizowanych województw, na pierwszym miejscu sytuuje się Wielkopolska – 39 pkt i na kolejnych: podkarpackie i zachodniopomorskie – po 48 pkt, lubelskie – 49 i łódzkie – 50 punktów. Uwagę zwraca stosunkowo niska lokata tradycyjnie przemysłowego województwa łódzkiego. Z kolei wysoka pozycja charakteryzuje województwo podkarpackie, a niska Wielkopolskę pod względem wielkości wydatków finansowanych środkami UE przeliczonych

per capita w latach 2007–2014 (odpowiednio: 8851 zł i 5202 zł). Pozytywnie wyróżnia się też województwo zachodniopomorskie, które oprócz dużej liczby podmiotów gospodarczych, posiada drugą w Polsce liczbę podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego (8,5 na 10 tys. mieszkańców). Atrakcyjnym miejscem inwestowania dla zagranicznych korporacji jest Wielkopolska. Jest to głównie efekt położenia geograficznego oraz dominującej tam kultury pracy. Spośród analizowanych województw kapitał zagraniczny najmniej chętnie przybywa do województwa lubelskiego (1,9/10 tys. mieszkańców) [Misiąg J., Misiąg W., 2013; WUP w Krakowie, 2015; GUS, *Portrety...*, 2015].

SYTUACJA DOCHODOWA (SD) – WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Według kryterium **sytuacji dochodowej**, mieszkańców prezentowanych województw można podzielić je na dwie grupy: województwo łódzkie – 76 pkt i wielkopolskie 77 pkt oraz trzy kolejne w gorszej sytuacji: zachodniopomorskie – 106, podkarpackie – 107 i lubelskie – 110 punktów. W Zachodniopomorskiem należy zwrócić uwagę na wysoki poziom bezrobocia (18,5%), pomimo dużej liczby podmiotów gospodarczych oraz największy w Polsce wskaźnik zróżnicowania kwintalowego (5,1). W województwie wielkopolskim zaskakuje wysoki poziom skrajnej biedy (10,1%) – dochody poniżej minimum egzystencjalnego, wysoka wartość świadczonej pomocy społecznej i jednocześnie najniższa w Polsce stopa bezrobocia (10,0%). Łódzkie wyróżnia *in plus* niski udział wydatków na żywność (23,7%) i wysoki udział wydatków na kulturę i rekreację w wydatkach ogółem (77 zł/osobę) (co zazwyczaj świadczy o wyższych dochodach i wyższym poziomie rozwoju społecznego), a *in minus* – wysoki poziom zaległości w opłatach mieszkaniowych (127 mln zł i 53 zł/osobę). Podkarpackie posiada najniższy w Polsce poziom wynagrodzeń (3434 zł, dochody rozporządzalne – 1059 zł) i wysoki poziom bezrobocia (16,9%) [Polak, 2015]. Istotną informację dotyczącą tego województwa stanowi też najniższy w Polsce wskaźnik zróżnicowania kwintalowego (4,1) [BIG, InfoDług, 2014; GUS, 2011; GUS, *Dochody i warunki...*, 2014; GUS, *Jakość życia...*, 2013; GUS, *Sytuacja gospodarstw...*, 2015; GUS, *Ubóstwo ekonomiczne...*, 2015; GUS, *Ubóstwo w Polsce...*, 2013; GUS, *Mieszkańcy...*, 2014; GUS, *Kultura*, 2013].

EDUKACJA (E) – WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Pod względem **edukacji** na pierwsze miejsce wśród analizowanych województw wysuwa się Wielkopolska – 24 pkt, na kolejnych miejscach plasują się województwa: łódzkie – 26 pkt i kolejne w zdecydowanie gorszej sytuacji pod tym względem: lubelskie – 35 pkt, zachodniopomorskie – 46 pkt i podkarpackie

– 48 pkt. Analizując tabelę należy zauważyć wysoki poziom wskaźnika edukacji w Wielkopolsce i województwie łódzkim. Zwraca uwagę słaba znajomość języków obcych w województwie podkarpackim i zachodniopomorskim, wysoki odsetek studentów i pięciolatków objętych edukacją przedszkolną w województwie wielkopolskim, mała liczba pięciolatków objętych edukacją przedszkolną w województwie zachodniopomorskim (najgorszy wynik w Polsce) i podkarpackim oraz słaba znajomość obsługi komputera w województwie lubelskim, łódzkim i podkarpackim [GUS, *Kultura*, 2013; GUS, *Sytuacja gospodarstw...*, 2015; GUS, *Rocznik Demograficzny*, 2014; GUS, *Rocznik Statystyczny Województw*, 2014; GUS, *Portrety...*, 2015].

RYNEK PRACY (RP) – WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Analizując **rynek pracy** w pięciu wybranych województwach można zauważyć, że zdecydowanie lepsza sytuacja występuje na rynku pracy w województwie wielkopolskim – 28 pkt i zachodniopomorskim – 34 pkt w porównaniu z województwami: łódzkim – 62 pkt oraz podkarpackim i lubelskim – po 72 punkty. Odpowiednio do przedstawionego rankingu, najmniej osób bezrobotnych przypada na jedną ofertę pracy w województwie wielkopolskim – 45 i zachodniopomorskim – 55, natomiast najwięcej w lubelskim – 119 i podkarpackim – 115. Województwo łódzkie ma najwyższy w Polsce poziom bezrobocia długotrwałego (48,1%), a w Podkarpackiem i Lubelskiem istnieje najmniej podmiotów gospodarczych, w tym osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (Podkarpackie 728/10 tys. mieszk. w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 554/10 tys. mieszk. i Lubelskie 766/10 tys. mieszk., w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 584/10 tys. mieszk.). Pomimo tego w wymienionych województwach istnieje niski poziom bezrobocia długotrwałego (Podkarpackie – 38,4%, Lubelskie – 41,4%). Z kolei w Zachodniopomorskiem przodującym pod względem liczby podmiotów gospodarczych, w tym również zagranicznych, występuje wysoka stopa bezrobocia (18,5%) [GUS, *Stopa...*, ([http](#)); GUS, *Ubóstwo...*, ([http](#)); Sedla&Sedlak, 2014].

WARUNKI BYTOWE (WB) – WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Na podstawie wybranych parametrów charakteryzujących **warunki bytowe** mieszkańców prezentowanych województw, można skonstatować, iż w najgorszej sytuacji znajdują się mieszkańcy województwa łódzkiego (74 pkt) oraz zachodniopomorskiego (68 pkt). Następnie plasuje się województwo lubelskie (66) i dwa najlepsze pod tym względem – podkarpackie (47 pkt) i wielkopolskie (43 pkt). Statystyczny mieszkaniec województwa łódzkiego ma najtrudniejszy

dostęp do komputera i Internetu (odpowiednio 65,2%, 45,0%). Osoby zamieszkujące województwo podkarpackie mają stosunkowo małe mieszkania (24,1m²/os.), ale za to zajmują pierwsze w Polsce miejsce pod względem wyposażenia mieszkań w gaz z sieci (74,1%), odsetka gospodarstw domowych posiadających samochód (71,0%) oraz dostępu do Internetu szerokopasmowego (67,6% gospodarstw domowych). Województwa lubelskie i łódzkie niekorzystnie wyróżnia niski odsetek mieszkań wyposażonych w gaz z sieci. Pod względem liczby przedszkoli (1086) oraz gospodarstw domowych wyposażonych w komputer (74,5%) w czołówce polskich województw jest Wielkopolska, natomiast najmniej samochodów posiadają mieszkańcy zachodniopomorskiego (52,0% gospodarstw domowych). Mieszkańcy badanych województw, z wyjątkiem województwa łódzkiego, najrzadziej wśród obywateli naszego kraju odwiedzają teatry i instytucje muzyczne [GUS, *Sytuacja gospodarstw...*, (http); GUS, *Mieszkańcy Polski...*, 2014; GUS, *Dochody i warunki...*, 2014; GUS, *Portrety...*, 2015; GUS, *Kultura...*, 2013; UNDP, 2012].

SYTUACJA SPOŁECZNO-KULTUROWA (SSK) – WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Najkorzystniejsza **sytuacja społeczna** dająca ludziom poczucie bezpieczeństwa, stabilności, więzi społecznych i zadowolenia występuje w województwie podkarpackim – 46 pkt oraz wielkopolskim – 65 pkt. Następne województwa w tym rankingu to: lubelskie – 68 pkt, łódzkie – 113 pkt oraz jako ostatnie – zachodniopomorskie – 117 pkt. Zwraca tu uwagę duży rozrzut punktów przypisanych analizowanym województwom – można powiedzieć, że Podkarpacie ma pod tym względem dwukrotnie lepszą sytuację niż Zachodniopomorskie i Łódzkie. Najwięcej osób zdecydowało się na migrację na pobyt stały do innego regionu Polski z województwa lubelskiego (4954 osób), a na migrację za granicę – z województwa wielkopolskiego (1645 osób). Spośród pięciu analizowanych województw jedynie Wielkopolska ma dodatnie saldo migracji wewnętrznych (+1645 osób) i migracji w ogóle (+166 osób). Ujemne saldo migracji w województwach łódzkim i lubelskim, zwłaszcza dotyczących wykształconych i przedsiębiorczych młodych osób, stanowi jedną z barier rozwojowych w tych województwach. Najniższą przestępczością (168/10 tys. mieszk.) i najmniejszą liczbą rozwodów (11/10 tys. mieszk.) w Polsce charakteryzuje się Podkarpacie, a najwyższą – województwo zachodniopomorskie (rozwody – 19,2, przestępstwa – 303 na 10 tys. mieszk.) podobnie jak inne województwa położone na zachodzie Polski. Na Podkarpaciu występują też najsilniejsze więzi społeczne (96% z miejscowością zamieszkania i 84% z sąsiadami) i największe poczucie bezpieczeństwa (92%). Z kolei silne poczucie zagrożenia (17%)

i wyizolowania (14%) występuje w województwie łódzkim. W województwach zachodniopomorskim, lubelskim i łódzkim mieszkańcy deklarują relatywnie niski poziom zadowolenia z życia (odpowiednio: 68%, 68%, 71% mieszkańców). Pod względem religijności występują bardzo duże różnice pomiędzy deklarującymi największe przywiązanie do religii mieszkańcami Podkarpacia (+0,96), a mieszkańcami województwa zachodniopomorskiego (-0,50) i łódzkiego (-0,51), gdzie stosunek większości ludzi do religii jest skrajnie odmienny [GUS, *Mieszkańcy Polski...*, 2014; GUS, *Portrety...*, 2015; Szukalski, 2013; GUS, *Badanie spójności...*, 2011].

ŚRODOWISKO NATURALNE (ŚN)

– WYBRANE WOJEWÓDZTWA

W zakresie **ochrony środowiska** w najlepszej sytuacji znajdują się dwa województwa: zachodniopomorskie – 15 pkt i podkarpackie – 17 pkt; kolejne, w znacznie gorszej sytuacji od wymienionych to: wielkopolskie – 44 pkt, lubelskie – 49 pkt i łódzkie – 55 pkt. Najwięcej lasów występuje w województwie podkarpackim (37,9%) i zachodniopomorskim (35,4%), najmniej – w łódzkim (21,3%). Z oczyszczalni ścieków najczęściej osób korzysta w województwie dolnośląskim (81,9%), a przypadku wsi – również podkarpackim – 52,0%). Najgorsza sytuacja pod tym względem występuje w województwie lubelskim (22,0%) i łódzkim (21,8%). W 2013 r. najniższą emisję zanieczyszczeń odnotowano w województwie podkarpackim (21,6 tys. t), a najwyższą w łódzkim (149,8 tys. t) i wielkopolskim (84,2 tys. t) [GUS, *Portrety...*, 2015; Raport *Polska...*, 2012; GUS, *Rocznik Statystyczny Województw*, 2014].

ZDROWIE (Z) – WYBRANE WOJEWÓDZTWA

Na podstawie kilku wykorzystanych wskaźników można stwierdzić, że pod względem stanu zdrowia i szans na długie życie zdecydowanie w najlepszej sytuacji są mieszkańcy Podkarpacia – 26 pkt, następnie województwa lubelskiego – 40 pkt, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego – po 61 pkt, zdecydowanie najgorzej rokują pod tym względem osoby zamieszkujące województwo łódzkie – 93 pkt. Tu również zwracają uwagę duże różnice pomiędzy prezentowanymi województwami – ujmując to w uproszczeniu – mieszkańcy Podkarpacia mają ponad 3,5 razy lepszą sytuację zdrowotną od mieszkańców Łódzkiego. Ci ostatni charakteryzują się najkrótszym trwaniem życia (70,6 lat – mężczyźni, 79,8 lat – kobiety) i największą umieralnością na nowotwory (305 – mężczyźni i 234 kobiety na 100 tys. mieszk.). W Polsce najdłużej żyją (74,3 lata – męż-

czyżni, 82,1 lata – kobiety) i najrzadziej umierają na nowotwory (220 osób – mężczyźni, 150 osób – kobiety na 100 tys. mieszkańców) mieszkańcy Podkarpacia, gdzie jednocześnie, podobnie jak w Zachodniopomorskim, odnotowuje się wysoką śmiertelność niemowląt (520 – Zachodniopomorskie i 508 – Podkarpackie na 100 tys. urodzeń). W województwie zachodniopomorskim występuje bardzo niska zachorowalność (308 przypadków – mężczyźni, 328 przypadków – kobiety na 100 tys. mieszk.), ale jednocześnie wysoka śmiertelność (279 osób – mężczyźni, 218 osób – kobiety na 100 tys. mieszk.) z powodu chorób nowotworowych. Z kolei wysoka zachorowalność na choroby nowotworowe występuje w województwie wielkopolskim (408 – mężczyźni, 393 – kobiety na 100 tys. mieszk.) [GUS, *Trwanie...*, 2013; Didkowska i in., 2013; *Biuro Polityki Zdrowotnej...*, (http); Sedlak&Sedlak, *Jak długo...*, 2011; GUS, *Rocznik Demograficzny...*, 2014],

MOCNE I SŁABE STRONY WYBRANYCH WOJEWÓDZTW I ICH MIEJSCE W RANKINGU

Tabela 1. Jakość i specyfika życia w wybranych województwach

Parametry, wskaźniki, miejsce w rankingu	Lubelskie	Łódzkie	Podkarpackie	Wielkopolskie	Zachodniopomorskie
1	2	3	4	5	6
Poziom rozwoju gospodarczego	4. Niskie PKB/os.	3. Dużo autostrad i dróg ekspresowych	5. Mała liczba podmiotów gospodarczych <i>Niskie PKB/os.</i>	1. Wysoki udział w krajowym PKB. <u>Największa długość autostrad i dróg ekspresowych</u>	2. Duża liczba podmiotów gospodarczych. Dużo autostrad i dróg ekspresowych
Polityka w regionach	2. Wysokie nakłady na polityki publiczne. Dobrze rozbudowane linie autobusowe. <i>Mała gęstość linii kolejowych.</i>	3. Wysokie nakłady inwestycyjne. <i>Niskie nakłady na polityki publiczne</i>	5. Niskie nakłady na polityki publiczne	1. Wysokie nakłady inwestycyjne. Wysokie nakłady na B + R. Dobrze rozbudowane linie autobusowe	4. Niskie nakłady na R&D

1	2	3	4	5	6
Napływ kapitału	4. Mała liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	5. Duże dofinansowanie z UE do 2011 r. lecz małe per capita	2. Wysoka lokata pod wzgl. umiejętności pozyskiwania kapitału z zagranicy. Duże wykorzystanie środków UE	1. Duże dofinansowanie z UE do 2011. <i>Małe wydatki /os. finansowane środkami UE po 2011 r.</i>	3. Duża ilość podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego
Sytuacja dochodowa mieszkańców	5. Niska wartość dochodów rozporządzalnych. <i>Niska wartość świadczeń pomocy społecznej</i>	1. Niski udział wydatków na żywność i wysoki udział wydatków na kulturę i rekreację w wydatkach ludności ogółem. <i>Wysoki poziom zaległości w opłatach mieszkaniowych</i>	4. Najniższy w Polsce poziom wynagrodzeń. <i>Najniższy w Polsce wskaźnik zróżnicowania kwintylowego.</i> <i>Duża liczba mieszkańców korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej</i> <i>Niskie wydatki na kulturę i rekreację</i>	2. Duża wartość pomocy społecznej <i>Małe zaległości w opłatach mieszk./osobę.</i> <i>Wysoki poziom skrajnej biedy.</i> <i>Niskie wydatki ludności na kulturę i rekreację</i>	3. Wysokie średnie dochody rozporządzalne. Największy w Polsce wskaźnik zróżnicowania kwintylowego. <i>Wysokie zaległości w opłatach mieszkaniowych per capita</i>
Rynek pracy	5. Niski poziom bezrobocia długotrwałego. Mało podmiotów gospodarczych i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – przedostatnie miejsce w Polsce	3. Najwyższy w Polsce poziom bezrobocia długotrwałego	4. Niski poziom bezrobocia długotrwałego. Ostatnie miejsce w Polsce pod względem liczby podmiotów gospodarczych i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. <i>Wysoki poziom bezrobocia</i>	1. Najniższa w Polsce stopa bezrobocia	2. Największa liczba osób w Polsce prowadzących działalność gospodarczą. <i>Wysoki poziom bezrobocia</i>

1	2	3	4	5	6
Warunki bytowe	3. Niski odsetek mieszkań wyposażonych w gaz z sieci	5. Relatywnie mały dostęp do komputerów i Internetu	2. Pierwsze miejsce w Polsce pod względem wyposażenia mieszkań w gaz z sieci. Pierwsze miejsce w Polsce pod względem liczby samochodów na gospodarstwo domowe. Pierwsze miejsce w Polsce pod względem dostępu do Internetu szerokopasmowego. Mała powierzchnia mieszkań	1. Duża liczba przedszkoli. Duża liczba samochodów i komputerów w przeliczeniu na gospodarstwo domowe	4. Najmniejsza liczba samochodów przypadająca na gospodarstwo domowe. Relatywnie mała liczba komputerów
Sytuacja społeczno-kulturowa	3. Wysoki odsetek ludzi religijnych. Największe migracje do innych województw	4. Silne poczucie zagrożenia i wyizolowania. Niski poziom zadowolenia z życia. Najniższa w Polsce wartość wskaźnika religijności	1. Najniższa przestępczość. Najmniejsza liczba rozwodów. Najsilniejsze więzi społeczne. Największe poczucie bezpieczeństwa. Najwyższa w Polsce wartość wskaźnika religijności	2. Dodatnie saldo migracji wewnętrznych. Największe migracje za granicę	5. Duża liczba przestępstw. Duża ilość rozwodów. Niski poziom zadowolenia z życia. Jedna z najniższych w Polsce wartość wskaźnika religijności
Środowisko naturalne	4. Mały odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	5. Małe zalesienie. Mały odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków. Najwyższa emisja zanieczyszczeń	2. Duże zalesienie. Duży odsetek ludności wiejskiej korzystającej z oczyszczalni ścieków. Najniższa emisja zanieczyszczeń	3. Wysoka emisja zanieczyszczeń	1. Duże zalesienie. Duży odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków

1	2	3	4	5	6
Zdrowie	2. Duża różnica w długości życia między kobietami a mężczyznami	5. <u>Najkrótsze trwanie życia.</u> Największa umieralność na nowotwory	1. <u>Najdłuższe trwanie życia.</u> <u>Najmniejsza umieralność na nowotwory.</u> Wysoka śmiertelność niemowląt	3. Wysoka zachorowalność na niektóre typy nowotworów	4. Niska zachorowalność, ale wysoka śmiertelność z powodu chorób nowotworowych. Wysoka śmiertelność niemowląt
Edukacja	3. Słaba znajomość obsługi komputera	2. Duży odsetek 5-latków objętych opieką przedшкоlną. Dobra znajomość języków obcych. Słaba znajomość obsługi komputera	5. Słaba znajomość języków obcych. Mala liczba pięcioletków objęta edukacją przedszkolną. Słaba znajomość obsługi komputera	1. Wysoki <u>odsetek studentów.</u> <u>Duży odsetek pięcioletków objętych edukacją przedszkolną</u>	4. Najwyższy wzrost liczby osób korzystających z Internetu. Słaba znajomość języków obcych. Mala liczba pięcioletków objęta edukacją przedszkolną

Objaśnienia: cyfry informują o kolejności województw według poszczególnych kryteriów; podkreślenie – najlepsze województwa według określonego kryterium; wytłuszczenie – województwo w najgorszej sytuacji według określonego kryterium; zwykły druk – mocne strony, kursywa – słabe strony województwa według określonego kryterium.

Źródło: opracowanie i wyliczenia własne na podstawie danych GUS, OECD, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Eurostatu i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej – patrz: przypisy na czterech poprzednich stronach.

Uwagę zwraca zdecydowanie najlepsza sytuacja mieszkańców woj. wielkopolskiego pod względem szeroko rozumianego poziomu rozwoju cywilizacyjnego – zarówno ekonomicznego, jak i społeczno-kulturowego. Jest to jedyne spośród badanych województw, które ma dodatnie saldo migracji wewnętrznych i migracji w ogóle. Z kolei największe ujemne saldo migracji wewnętrznych odnotowano w najsłabiej zaludnionym województwie lubelskim, w którym obserwuje się spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym. Wielkopolska i Zachodniopomorskie wyróżniają się pozytywnie na tle pozostałych pod względem wysokości uzyskiwanych dochodów. Występują też w charakterze zdecydowanego lidera na rynku pracy. Jednocześnie województwo łódzkie i zachodniopomorskie znajdują się w o wiele gorszej sytuacji niż pozostałe pod względem nasilenia problemów społecznych. Najbardziej interesujące z punktu widzenia

prowadzonych badań wydaje się województwo podkarpackie, które z jednej strony charakteryzują: mało nowoczesna struktura gospodarki, najniższe dochody jego mieszkańców i drugie najniższe PKB *per capita*, duże bezrobocie, jedne z najmniej korzystnych w Polsce warunków mieszkaniowych, relatywnie mała liczba podmiotów gospodarczych jak również przedszkoli, niskie nakłady na polityki publiczne, z drugiej natomiast społeczeństwo zamieszkujące to województwo wyróżnia największa długość życia, najniższa umieralność na choroby nowotworowe, najmniejsza liczba przestępstw i rozwodów, duże poczucie spójności i więzi społecznych, wysokie poczucie bezpieczeństwa, małe zróżnicowanie dochodowe mieszkańców. Poprawie ulegają warunki bytowe wyrażające się m.in. coraz większą skutecznością w pozyskiwaniu środków UE, dużą liczbą samochodów i rosnącą liczbą gospodarstw domowych wyposażonych w gaz z sieci i Internet szerokopasmowy.

Sumując wszystkie rangi przypisane badanym województwom w poszczególnych kategoriach, otrzymujemy cząstkowe i całościowe wskaźniki jakości życia, które można porównać z innymi podobnymi wynikami badań (tabela 2). Wskaźnik warunków zewnętrznych tworzy suma wskaźników dotyczących: poziomu rozwoju gospodarczego (PRG), polityki społeczno-gospodarczej (PSG) oraz napływu kapitału zagranicznego. Wskaźnik sytuacji materialnej wynika z sytuacji dochodowej (SD) i warunków bytowych (WB). Wskaźnik kondycji społecznej uwarunkowany jest sytuacją społeczno-kulturową (SSK) oraz sytuacją zdrowotną (Z) społeczeństwa.

Tabela 2. Ranking województw według przeprowadzonych badań w zestawieniu z wynikami innych badań jakości życia

Wskaźniki/ miejsce w rankingu	Lubelskie	Łódzkie	Podkarpackie	Wielkopolskie	Zachodniopomorskie
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Wsk. warunków zewnętrznych (PRG+PSG+NK)	4	3	5	1	2
Wsk. sytuacji materialnej (SD+WB)	5	2	3	1	4
Wsk. kondycji społecznej (SSK+Z)	2	5	1	3	4
Wsk. jakości życia (suma param. charakteryz. 10 wymiarów jakości życia)	4	5	2	1	3

1	2	3	4	5	6
Better Life Index (OECD)	3	5	1	2	4
LHDI (UNDP)	4	5	2	1	3
Wskaźnik zadowolenia z życia (GUS)	4 (15)	3 (13)	2 (9)	1 (4)	5 (16)
Dobrostan Społeczny (MPiPS Diagnoza Społeczna)	1 (3)	4 (9)	2 (4)	3 (8)	5 (12)

Objaśnienia: wytłuszczone cyfry – wyniki badań własnych; liczby w nawiasie – miejsce wśród 16 polskich województw

Źródło: opracowanie i wyliczenia własne na podstawie danych zawartych w tabeli 1 oraz: [OECD, *A Closer...*, (http); *Diagnoza Społeczna...*, 2013; UNDP, *Krajowy Raport...*, 2012; GUS, *Mieszkańcy Polski...*, 2014].

Pomiędzy wynikami zaprezentowanych badań a wynikami znajdującymi się w publikacjach OECD, UNDP, GUS i MPiPS nie ma dużych różnic, pomimo doboru różnych parametrów, różnego ich definiowania i odmiennych metod badawczych. Spostrzeżenie to pozwala sformułować wniosek, że można z coraz większą dokładnością oszacować jakość życia.

WNIOSKI

1. Najwyższy poziom rozwoju występuje w metropoliach i na obszarach wokół nich. Na wyższą wartość parametrów charakteryzujących poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego województwa zasadniczy wpływ ma lepsza od pozostałych części regionu sytuacja jego stolicy oraz jej siła przyciągająca specjalistów, inwestycje i kapitał. Średnie wynagrodzenie w województwie mazowieckim w 2014 r. wyniosło 4900 zł, przy czym w Warszawie około 6000 zł, a w najbiedniejszym na Mazowszu powiecie mławskim – 2700 zł.

2. Polityka regionalna UE i Polski nie przyniosła oczekiwanych efektów. Zróznicowanie rozwojowe jest tendencją trwałą i wręcz nasilającą się. Aż 12 województw ma niższe przeciętne wynagrodzenie od średniej krajowej, a pięć polskich województw znalazło się w grupie 20 najbiedniejszych regionów UE. W biednych, słabiej zurbanizowanych województwach nie ma dużych miast i dużych firm. Dominują w nich małe przedsiębiorstwa, w których średnia płaca oscyluje na poziomie niewiele wyższym niż wynagrodzenie minimalne. Bogate województwa, a szczególnie położone w nich metropolie, mają duże, bogate firmy zagraniczne i większe możliwości uzyskania środków z UE oraz rozwiniętą infrastrukturę techniczną (np. Pendolino jeździ pomiędzy zamożnymi miastami).

mi). Jeszcze większe różnice widoczne są na poziomie powiatów. Najniższy poziom rozwoju istnieje w powiatach o charakterze wiejskim, zwłaszcza we wschodniej części kraju. Różnica pomiędzy przeciętnymi dochodami mieszkańców najbogatszych i najbiedniejszych powiatów sięga ponad 4 tys. zł. Wskaźnik Local Human Development Index (LHDI) liczony przez UNDP w Warszawie wynosi 87,63, a w powiecie suwalskim – 17,24.

3. Otoczenie społeczno-gospodarcze i polityczne – w jakim żyje człowiek (poziom rozwoju gospodarczego, czy szerzej – cywilizacyjnego, napływ kapitału zagranicznego, prowadzona w regionie polityka społeczno-gospodarcza) ma ograniczony wpływ na kondycję społeczną człowieka i jego poczucie zadowolenia.

4. Życie w ubóstwie wpływa negatywnie na zadowolenie z życia. Dotyczy to zwłaszcza osób, które mają problem z zaspokojeniem podstawowych potrzeb. W trzech spośród pięciu województw charakteryzujących się najgorszymi warunkami życia odnotowano jednocześnie najniższe wskaźniki zadowolenia z życia. Jednocześnie poziom zadowolenia z życia w biednym województwie świętokrzyskim jest większy niż na bogatym Mazowszu.

5. Jednak obiektywnie wyliczone parametry charakteryzujące poziom rozwoju cywilizacyjnego mają ograniczony związek z subiektywnymi ocenami na ten temat. Stwierdzono umiarkowany wpływ sytuacji materialnej na postrzeganą jakość życia. Zaspokojenie potrzeb materialnych musi iść w parze z możliwością zaspokojenia potrzeb duchowych, stąd np. wysoka pozycja Wielkopolski.

6. Spośród dwóch aspektów sytuacji materialnej (dochody i warunki bytowe) najważniejszy wpływ na poziom zadowolenia mają warunki bytowe.

7. Duży wpływ na poziom rozwoju społecznego ma jakość kapitału ludzkiego, jego struktura demograficzna, zawodowa, stan zdrowotny itp. Na przykład w gminach rolniczych zamieszkuje starzejąca się społeczność. Lubelskie jest jednym z najsłabiej zaludnionych i zurbanizowanych województw. Z powodu migracji zmniejsza się tam liczba ludności w wieku produkcyjnym. Niekorzystną sytuację demograficzną obserwuje się też w województwie łódzkim, z którego wyjechała nieproporcjonalnie duża liczba ludzi młodych.

8. Aktywność cyfrowa nie jest ściśle związana poziomem rozwoju społecznego.

9. Na długość życia i sytuację zdrowotną ludzi większy wpływ niż dostępność i poziom usług medycznych ma stan środowiska naturalnego.

10. Na kondycję społeczną człowieka i jego poczucie sensu oraz satysfakcji życiowej duży wpływ mają niewymierne czynniki związane z kulturą, religią, tradycją, poczuciem zakorzenienia i więzi społecznych. Ważne są dla niego spokój, poczucie stabilności, przewidywalności i bezpieczeństwa życia. Życie z daleka od „centrum” równa się mniejszemu wpływowi kultury komercyjnej, konsumpcjonizmu, kultury „wyścigu szczurów”, które są przyczyną wielu stre-

sów, poczucia przegranej, bezsensu i niespełnienia. Ludzie nie porównują się z najbogatszymi, ale ze znajomymi, kolegami z pracy, sąsiadami; przyzwyczajają się do swojej sytuacji i wypracowują adekwatną do niej strategię satysfakcjonującego życia. Jak pokazuje „mapa szczęścia” przygotowana przez „Dziennik Gazetę Prawną”, poczucie szczęścia ma niewiele wspólnego z zamożnością i nawet z dobrobytem [*Mapa jakości...*, 2013].

Badanie jakości życia służyć powinno nie tylko celom eksplanacyjnym, ale winno być wykorzystane jako narzędzie służące do lepszego planowania, alokacji, monitorowania właściwego wykorzystania przydzielonych jednostkom terytorialnym środków finansowych oraz oceny efektywności realizowanej polityki społeczno-gospodarczej.

BIBLIOGRAFIA

- BIG, InfoMonitor InfoDług, 2014, *Ogólnopolski Raport o zaległym zadłużeniu i klientach podwyższonego ryzyka*. Polskie regiony, Warszawa.
- Biuro Polityki Zdrowotnej UM Warszawa, *Raport o długości życia mieszkańców Warszawy*, <https://www.google.pl/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Raport+o+d%C5%82ugo%C5%9Bci+%C5%BCycia+mieszka%C5%84c%C3%B3w+Warszawy> (stan na 10.07.2015).
- Diagnoza Społeczna 2013, Warunki i jakość życia Polaków*, 2014, Raport, red. J. Czapliński, T. Panek, Warszawa.
- Didkowska J.U., Wojciechowska U., Zatoński W., 2013, *Nowotwory złośliwe w Polsce w 2011 roku*, Min. Zdrowia, Centrum Onkologii Instytut M. Skłodowskiej Curie, Warszawa.
- GUS, 2011, *Badanie spójności społecznej*, GUS, Warszawa.
- GUS, 2014, *Dochody i warunki życia ludności (Raport z badania EU SILC 2012)*, Warszawa.
- GUS, 2013, *Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce*, Warszawa.
- GUS, 2013, *Kultura w 2012 r.*, Warszawa.
- GUS, 2014, *Mieszkańcy Polski o swojej jakości życia (Wstępna analiza wyników Europejskiego badania dochodów i warunków życia 2013)*, Warszawa.
- GUS, 2015, *Portrety polskich regionów 2015*, Warszawa.
- GUS, 2014, *Rocznik Demograficzny 2014*. Roczniki Branżowe, Warszawa.
- GUS, 2014, *Rocznik Statystyczny Województw 2014*, GUS, Warszawa.
- GUS, 2015, *Stopa bezrobocia według województw 2014*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-oraz-stopa-bezrobocia-wg-wojewodztw-podregionow-i-powiatow-stan-w-koncu-pazdziernika-2014-r-2,26.html> (stan na 8.07.2015).
- GUS, 2015, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2014 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, Warszawa, file:///C:/Documents%20and%20

- Settings/1/Moje%20dokumenty/Downloads/sytuacja_gospodarstw_domowych_w_2014.pdf (stan na 21.07.2015).
- GUS, 2013, *Trwanie życia w 2012 r.*, GUS, Warszawa.
- GUS, 2015, *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.*, GUS, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoleczna/> (stan na 22.07.2015)
- GUS, 2013, *Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS*, Warszawa.
- Mapa jakości życia 2013*, DGP 2013, <http://forsal.pl/galerie/750537,duze-zdjecie,2,mapa-jakosci-zycia-w-polsce-bogata-polska-a-szczesliwa-polska-b.html> (stan na 15.07.2015).
- Misiąg J., Misiąg W., Tomalak M., 2013, *Ocena efektywności wykorzystania pomocy finansowej UE jako instrumentu polityki spójności społeczno-gospodarczej*, WSiIZ, Rzeszów.
- OECD, A closer measure of life, www.oecdregionalwellbeing.org (stan z dnia 28.07.2015)
- Polak E., 2014, *Rozwój zintegrowany a dobrobyt społeczno-ekonomiczny*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, z. 37, red. nauk. M.G. Woźniak, Wydawnictwo UR, Rzeszów.
- Polak E., 2015, *Regionalne zróżnicowanie wynagrodzeń w Polsce i tendencje zmian w tym zakresie*, „Contemporary Economy”, Electronic Scientific Journal, UG.
- Portal Samorządowy, *W tych województwach mamy najwyższą jakość życia*, <http://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/w-tych-wojewodztwach-mamy-najwyzsza-jakosc-zycia,62437.html> (stan na 9.07.2015).
- Raport Polska 2011. Gospodarka – Społeczeństwo – Regiony, 2012*, red. P. Żuber, MRR, Warszawa.
- Rysz-Kowalczyk B., 2001, *Leksykon polityki społecznej*, Warszawa.
- Sedlak & Sedlak, 2011, *Jak długo żyją Polacy?* Monitor Rynku Pracy, Warszawa.
- Sedlak & Sedlak, 2014, *Stopa bezrobocia rejestrowanego w poszczególnych województwach w kwietniu 2014 roku*, Monitor Rynku Pracy, Warszawa.
- Szukalski P., 2013, *Rozwody w Polsce w ujęciu regionalnym*, „Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny”, nr 4, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
- UNDP, 2012, *Krajowy Raport o Rozwoju Społecznym – Polska 2012. Rozwój regionalny i lokalny*, Biuro Projektowe UNDP w Polsce Warszawa.
- Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, 2015, *OECD o jakości życia w Polsce i Małopolsce*, Kraków.

Streszczenie

Jakość życia interpretować można jako obiektywnie wyliczony na podstawie danych statystycznych materialny i niematerialny poziom życia wraz z subiektywną oceną satysfakcji życiowej. Jest ona pojęciem szerszym niż poziom zamożności społeczeństwa i państwa oraz dobrobyt ekonomiczny. Mierniki jakości życia w ostatnim okresie zaczęto też wykorzystywać do określenia poziomu życia mieszkańców jednostek terytorialnych mniejszych niż państwo. Jest to efektem spostrzeżenia, że warunki życia i możliwości rozwoju społeczności poszczególnych regionów, subregionów, miast i gmin są znacznie zróżnicowane, pomimo iż podlegają tej samej polityce

państwa. Celem pracy jest ocena zróżnicowania poziomu życia w polskich regionach – jego rozmiarów, specyfiki, związków przyczynowo-skutkowych z tym związanych za pomocą odpowiednio dobranych i skonstruowanych parametrów i mierników ze szczególnym uwzględnieniem pięciu polskich województw. Na wyższą wartość parametrów charakteryzujących poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego województwa zasadniczy wpływ ma lepsza od pozostałych części regionu sytuacja jego stolicy oraz jej siła przyciągająca specjalistów, inwestycje i kapitał. Pomimo polityki regionalnej UE, różnicowanie rozwojowe pomiędzy subpaństwowymi jednostkami terytorialnymi jest tendencją trwałą i wręcz nasilającą się. Duży wpływ na poziom rozwoju społecznego ma jakość kapitału ludzkiego. Obiektywnie wyliczone parametry charakteryzujące poziom rozwoju cywilizacyjnego mają ograniczony związek z subiektywnymi ocenami na ten temat. Na kondycję społeczną człowieka i jego poczucie sensu oraz satysfakcji życiowej duży wpływ mają niewymierne czynniki związane z kulturą, religią, tradycją, poczuciem zakorzenienia i więzi społecznych. Badanie jakości życia służyć powinno ocenie efektywności realizowanej polityki społeczno-gospodarczej.

Słowa kluczowe: region, zróżnicowanie regionalne, jakość życia, mierniki jakości życia

Quality of Life in the Polish Provinces – Comparative Analysis of Selected Regions

Summary

There is no clear-cut definition and measure of prosperity and economic well-being. It depends on individual attitude and vigour as well as political, economic and cultural conditions. Lately, measures of quality of life are used for the estimation of socio-economic well-being of territorial units smaller than the state, because of increasing differentiation between populations of regions and cities of the same state. The paper looks at the issue of regional differentiation of socio-economic development. There was made an assessment on quality of life using special constructed parameters and indicators. The research covers Polish regions. A special attention is paid to 5 selected Polish provinces. The quality of life, prosperity and well-being depend not only on economic factors. Except of economic indexes (GNP, GDP), for estimating of living standards, very important are human development indicators, political and cultural conditions. Significant impact on the level of social development is the quality of human capital. The socio-political environment has limited influence on the social condition of man and his sense of satisfaction. It was found that there is a slight impact of economic situation on the perceived quality of life. Quality of life survey should be used to assess the effectiveness of socio – economic policy.

Keywords: economic well-being, measure of prosperity, region, regional differentiation

JEL: I30, D63